

מתוך ספר מעולפת ספירים: "היכל השביעי, יש שם עמוד אחד מד' מראות, לבן ואדום וירוק ושחור, וכשעולות הנשמות, הנשמות מי שראויה בלבן עולה דרך שם, ומי שראויה לאדום ומראה אחרת כל נשמה כפי מעלתה, וכל ההיכלות הם למדור, אבל זה השביעי אינו למדור רק לעבור בו ולעלות להיכלות אחרים." מתוך ספר הזוהר חלק ג' פרק כה': "ואמנם כמו שההויה האמיתית שבו הייתה מארבע קצוות העליונים, כן רתק זאת ההויה הייתה מארבע קצוות התחתונים, והוא שאמרו (בפרק יא' מפרקי רבי אליעזר) התחיל לקבץ את עפרו של אדם הראשון מד' פנות הארץ, אדום שחור לבן וירוק..."

הצבעים הראשוניים המתייחסים לבריאת העולם הם הצבעים ירוק, שחור, אדום, ולבן. אלה הם ה-2 הניגודים שהם לא צבע – לבן ושחור והצבעים הפעילים – ירוק ואדום. זה מזכיר קצת את המשפט בקוראן: "העורקים אשר בסלע: שחור אדום ולבן סימן הם למאמינים". ולכן הפתחים למדרסות המוסלמיות נצבעו או נבנו מאבנים שחורות לבנות ואדומות. ירוק הוא הצבע הנוסף והוא הצבע של האיסלאם. אם חושבים על זה אז באמת יש אבנים לבנות, אבנים שחורות ואבנים אדומות. ירוק הלא הוא הצמחייה.

אחד מהעמודים בקלף ההירופנט בטארות הוא בצבעים שחור ירוק ואדום, לבן זה כבר עניין אחר.

מתוך פירוש של רבי יצחק סגי נהור לספר היצירה:
"אותיות ואותות יש בהם הפרש, כי האותות פעמים שאין בהן דמיון אלא מראה כגון מראה הלובן והאודם וכיוצא בו, כי האות הוא מראה השתנות העניין שנשתנה מצבעו ומהותו, כענין שנאמר "שכב על צדך השמאלית" (יחזקאל ד', ד'), וכתוב שם "אות היא לבית ישראל", סימן מבלי שינוי הבריאה והצורה, שאין שם צורה נפרדת ומשתנית מחברותיה אלא דבר אחד שהוא מתהפך לכמה גוונים. וכן קול ומראה הם אותות, אבל אותיות הם הדברים הבאים מסבתם מלשון באות, שהאות הוא דבר הנהוה והמצטייר והמתקבל מהמקום אשר חוצב משם."
המשמעות של זה היא שצבע הוא שינוי גוון, שינוי בתפישה של אותו דבר, ולא שינוי מהותי בהווייה. כמו כן תפישת הצבע תלויה בתפישת המסתכל, בכלי המקבל.

כותב רבי יוסף ג'יקטליא בספר החשמל:
"..ונגה, זה נגה שהוא סוד ענין גוונים של מיני צבעונים, כי הצבעונים לפי מיני השפע והאצילות הנמשך, ויש צבע שחור, או תכלת, או ירוק, או אדום, או ירקרק, או אדמדם, או ארגמן, ויש מיני לבן וכל מיני צבע, ומראה גוון כולם כפי כוח הסדרים העליונים, ונגה זה נמשך מצד ימין ומתאחז עם השמאל והשמאל עם הימין והאש מלהטת ונוצצת מאותו הנוגה, ומאותו הנוגה יגיה זוהר כאבן ספיר בהגיע כח זוהר אדמימותו אז האבן מצטבעת בשני גוונים, לפי שבתחילה הייתה גוון חשוך, וכשפוגעת בנוגה אז מימין ומשמאל מתנוססת כמראה לבן מצד הימין וכמראה האודם מצד השמאל, ואין הלובן שבצד הימין גמר היופי עד שמתערב בו האודם שמצד שמאל, ואז נעשה המראה צח ואדום.. וזהו צבע המראות לשאר כל הצבעים..."
מעניינת החלוקה הראשונית ל-2 צבעים – אדום ולבן, שהם צבעי היסוד של הרבה חלוקות ראשוניות, ה-2 הפכים – הניגודים הראשוניים.

כותב הרמ"ק :
"שענין הגוונים הוא משל נאות אל הפעולות והעניינים הנמשכים מהספירות. והנרצה בגוונים אל הספירות משל אל הפעולות הנמשכות לפי טבעם ועניינם. ואין לנו מקום וגדר להמשילו ולהגדירו בענין חילוקם אלא במשל וגדר הגוונים אשר יתחלקו ויעלו וירבו לפי תגבורת הגוונים אחד על חברו.

לכן נמשיל עניין הפעולות העליונות במשל הגוונים והכל לשכך את האזן הגופני במה שיכול לשמוע." הצבעים הם דרך להסביר את פעולתם של הספרות – משל, וגן כלי לכוון את הדעת והדמיון אל הספרות.

"ואן ספק שיש לגוונים מבוא אל פעולות הספירות והמשכת שפעם ולסיבה זו כאשר יצטרך הממשיך להמשיך שפע רחמים מהחסד יצייר לנגדו שם הספירה בגוון אותו עניין הנצרך כפי גוון המידה אם חסד גמור ללובן גמור, ואם לא כל כך יצייר לובן כסיד ההיכל וכיוצא בזה כמו שנבאר בשער הכוונות..."

"... כי מהגוונים הנראים לעיניים או המצטיירים בשכל בגופנים יתפעל הרוחני, והנפש תעורר לרוח, והרוח לנשמה, והנשמה ממציאות למציאות עד שתתעלה אל מקום יניקתה ויתעו ויתעורר לפי מציאות ציורה..."

כותב רבי דוד אור זרוע:

"אן לנו רשות לצייר ב' ספירות אלא בראשי פרקים הבאים לידך כגון מגן אברהם לחסד וכגון חונן הדעת לתפארת. לכן תצייר לעולם באותו צבע של ראשי הפרקים שהיא החשמל של אותה הספירה כי החשמל הוא הלבוש הספירה בעצמה סביב סביב..."

צבע הוא הלבוש הראשון של אנרגיה.

כותב הרמח"ל בספרו אדיר במרום:

"... והנה באמת יש דברים נופלים תחת פעולת העיניים ויש שאינן נופלים, פירוש – שיהיו נראים או לא נראים. והעניין, כי בחיות כתיב, וגבותם מלאות עיניים (יחזקאל א, יח). והוא עניין ההסתכלות שהוא התדבקות הרואה בדבר הנראה, כי באמת מבט יוצא מן העין ומחבק את הנושא הנראה, וחוזר ומציירו בעין עצמו."

יש צבעים שנראים ושאינם נראים, תפישת הצבעים שלנו בה טמון הסוד, המשמעות, תוכנתנו כך שנוכל לתפוש צבע מסויים ובתכנות הזה יש את הוראות ההפעלה של המערכת, חיות רואות דברים וצבעים אחרת מאיתנו, חלק הארי מהראייה קשור ממה שיוצא מאיתנו, אפילו מהעין שלנו יוצא כעין קרינה שמאפשרת לנו לראות את העולמות הלא נראים במידה ויש לנו את זה. הסתכלות הינה הדבקות, בעצם ההיסתכלות כבר אנחנו יוצרים קשר עם הדבר שאנו מסתכלים עליו, מעט ממנו עובר אלינו ומעט מאיתנו עובר אליו.

אומר התלמוד הבבלי (מסכת חולין):

"חוט של תכלת מאי היא? דתניא, רבי מאיר אומר: מה נשתה תכלת מכל הצבעונין – מפני שתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לאבן ספיר, ואבן ספיר דומה לכסא הכבוד, דכתיב (שמות כ"ד) ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו וגו', וכתיב (יחזקאל א') כמראה אבן ספיר דמות כסא..."

אנחנו רואים כאן חלוקה משולשת ל3 רמות של צבעים הקיימים במקביל: צבע כפי שהוא מופיע בעולם העשייה, במקביל לצבע כפי שהוא מופיע בעולם הבריאה הכולל בתוכו את גרמי השמיים לסוגיהם, במקביל לצבע המופיע בעולמות רוחניים שאינם נראים. לדוגמא תכלת מופיע בעולם העשייה בצורת תכלת בציצית, מקביל לתכלת המופיע ברקיע, מקביל לצבע המופיע בכסע הכבוד שבעולמות העליונים.

מדרש פסיקתא רבתי:

"כשעלה משה למרום פתח הקב"ה שבעה רקיעים והראהו בית המקדש של מעלה והראהו ארבע

ציבעונים שעשה מהם משכן שנאמר והקמות את המשכן (כמשפטו אשר הראית בהר) (שמות כ' ל') אמר לפניו ריבונו של עולם איני יודע דמות ארבע צבעונים, אמר לו חזור (לפניך) (לימינך), חזר וראה גדוד מלאכים שלובשים לבוש דומה לים, אמר לו זו היא תכלת, אמר לו חזור לשמאלך, חזר וראה אנשים לובשים לבוש אדום, אמר לו מה אתה רואה, אמר לו אנשים לובשים לבוש אדום, אמר לו היא ארגמן, חזר לאחוריו וראה גדוד שהם לובשים לבושים לא אדום ולא ירוק, אמר לו זו היא תולעת שני, חזר לפניו וראה לפניו גדודים שהם לובשים לבוש לבן, זו היא שש משזר."

יש כאן הגבלה בן צבעים בעולם הרוחני לבן צבעי המשכן העשוי על ידי אדם "תכלת ארגמן תולעת שני ושש משזר.."

כותב המדרש בקשר לחלוקת שבטי ישראל לשבטים (מדרש רבה במדבר פרשה ב'): "באותות – סימנין היו לכל נשיא ונשיא מפה וצבע על כל מפה, ומפה כצבע של אבנים טובות שהיו על ליבו של אהרון מהם למדה המלכות להיות עושין מפה וצבע לכל מפה ומפה, כל שבט ושבט נשיא שלו צבע מפה שלו דומה לצבע של אבנו, ראובן אבנו אודם ומפה שלו צבוע אדום ומצוייר עליו דודאים, שמעון פטדה ומפה שלו צבוע ירוק ומצוייר עליו שכם, לוי ברקת ומפה שלו צבוע שליש לבן ושליש שחור ושליש אדום ומצוייר עליו אורים ותומים... לכך נאמר באותות שסימנין היו להם לכל נשיא ונשיא."

כשבני ישראל צעדו במדבר הם צעדו לפי השבטים כשלכל שבט ניתן דגל – "מפה" שהצבע שלו כצבע האבן המיוחסת שלו על החושן של אבני החושן של הכהן הגדול, ועל הדגל מצוייר גם סמל כלשהוא שאפיין את השבט. על אבני החושן היו חקוקים שמות 12 השבטים.

אדום ולבן בספר הזהר:
"אם יהיו חטאיכם כשניג ילבינו, מקריב קרבנו לאש שהוא אדום, זורק הדם סביב למזבח שהוא אדום, מדת הדין אדום, מוצקין אותו ועולה העשן כולו לבן, ואז האדום נהפך ללבן, נהפך מידת הדין למידת הרחמים".
הניגודיות שבן אדום ולבן מופיעה גם בספרות כניגודיות שבן חסד וגבורה – דין.

ירוק לפי האר"י (מסכת חגיגה):
בגמרא ז'ל תנא תהו קו ירוק שמקיף את כל העולם כולו כו' הנה זה נאמר על בינה עליונה הנקרא תהו... "קו ירוק מחדש חדשים חדשים"
קו שמקיף את העולם וממנו נברא ונוצר העולם. ספירת בינה ממוקמת בראש ומופיעה בשילוב של חוכמה ובמקביל לה אך מעט למטה הימנה. כתר חוכמה ובינה הם ספירות הראש, יוצא מזה שיש קו ירוק שהוא הוא ההתחלה והוא המחלק והמפריד בין הספרות של הראש לספרות של הגוף מצד הראש. בדרך כלל לספרות הראש אן צבע נראה, אך לבינה יש מכיוון שהיא זקוקה להתגלות לצורך הקשר שלה עם העולמות התחתונים. הספרה המקבילה לה מצד הגוף, שהיא משמשת הקשר שבן הגוף לראש היא ספרת תפארת שמשלבת את הספרות של חסד וגבורה. ההופעה של התפארת היא או ירוק כהה יותר או צהוב, שטוענים שהוא ההופעה הנמוכה יותר של ירוק. זאת אומרת שהקשר בין העולמות הנראים ללא נראים מתבצע דרך ירוק שהופך לצהוב או לכהה יותר, אחר כך יש את הניגודיות של אדום ולבן – חסד וגבורה.
הספרה שמסיימת את 10 הספרות והיא השולטת על העולם הפיזי היא ספרת המלכות, הצבע המיוחס לה בקבלה הוא או שחור, בהפוך ללבן שהוא הצבע של ספרות הראש, או תכלת, שמקביל לתכלת של רקיע השמיים.

אור נערב חלק ו' פרק ד' כ'ח:

עוד צריך שידע כי המדות יחסו להם גוונים על שם פעולתם, כי הגוונים יורו על פעולות כענין הלוּבן על הרחמים והאודם אל הדין וכיוצא כמפורסם. ואל הכתר יש שאמר שאין לו גוון כלל, ויש שאמר שיצדק בו גוון הלוּבן בתכלית לבנוניתו, ויש שפירש בו גוון שחור. ושלשה גוונים אלו הם כנגד שלוש בחינות שבו, האחת בחינתו עם המאציל, ובערכו הוא שחור. השני בחינת עצמו, שהוא בלתי מתגלה אל הנאצלים ולזה לא ישפט בו גוון. השלישי בחינת השפעתו הרחמים בשאר הספירות והוא סוד הלוּבן: ואולם במיני גוון החשך הם שלוש" האחד חשך ממש להעדר האור הנמצא פעמים רבות בזוהר. והשנית, להורות על העלם האור ובלתי היותו נתפס כחשך הזה כאמרו "ישת חשך סתרו ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים". השלישית, להורות על בחינת הנקבות שהוא שהוא שחור נקבה לחוור. ושלוש בחינות אלו הם בכתר, האחד העלם אורו, השית העדר אורו נגד מאצילו, השלישית יש בו צד הנקבות כאשר יתבאר:

עוד צריך שידע שגוון החכמה הוא גוון ראש לכל הגוונים כעין שהיא ראש לכל הפעולות ופתיחת הגוונים מחכמה, ולכך גוונה התכלת שהיא ראש לפתיחת הגוון מהשחרות והשחור נפתח בתכלת. ויש שפירש שגוונה הספיר שהיא ראש לכל הגוונים, והוא קרוב לגוון התכלת. וגוון הבינה הוא הירוק כעשבים..."

התייחסויות לקשת בספר הזוהר: (פנחס):

אבל רבי יהודה אמר, מי שרואה קשת בצבעים מאירים, צריך לברך ברוך זוכר הברית. ובגלות שאינה מאירה בצבעיה כראוי, משום שבגלות אין המלכות מקבלת היחוד דג' קוין כראוי שה'ס ג' גווני הקשת, ולא עוד, אלא שלפנים מאירה מעט, ולפעמים אינה מאירה כלום, פעמים נראית בשלימות ופעמים לא. כי גווני הקשת רומזים לזכויות כהנים לויים וישראלים, כשהם יפים, כי הקשת מאירה בצבעיה של אלו הג'."

(הסולם על הזוהר – פנחס) : ר אלעזר אמר: רא'א, יפה לעולם לא נתלבשה קשת הזו שהיא המלכות, אלא בלבוש של האבות הראשונים שהם חג'ת דז'א, שהם ירוק אדום ולבן. ירוק זה הוא לבושו של אברהם, ונצטבע לבושו זה כשיצא ממנו ישמעאל. אדום, זה יצחק, הבא בצבע אדום, ונצטבע כשיצא ממנו עשיו. ונמשך אדום הזה למטה עד כוכב מאדים שנאחז בו עשיו. לבן זה הוא לבוש הטוב של יעקב שלא נשתנו פניו הטוב לעולם. כי מטתו שלמה ולא הייתה בו שום פסולת. (רעיא מהימנא) : ובזמנא דאתחרב... אבל אם יש צדיק שזכויותיו ומעשיו הם להאיר בהם את המלכות, ולהפשיט ממנה לבושי השחרות של פשט בלי סוד, ולקשט אותה בלבושים של צבעים המאירים של סודות התורה, מה כתוב בבו, וראיתיה לזכור ברית עולם. וראיתיה, היינו בסודות המאירים של התורה, כי אור נקרא רז, כלומר, אור בגימטריא רז', וע'כ אור רומז על רזי התורה, ז'ש, כי נר מצוה ותורה אור. ובאלו רזין נאמר וראיתיה.

מתוך שיטתו של הרמק בהקשר לצבעים:

הספירה הצבע

כתר לבן מסנוור, לא נראה

חוכמה צבע המכיל את כל הצבעים

בינה צהוב וירוק

חסד לבן וכסף

גבורה אדום וזהב

תפארת צהוב וסגול

נצח וורוד בהיר
הוד וורוד כהה
יסוד כתום
מלכות כחול

אם אדם רוצה להשיג משהוא דרך הספרה של גבורה, הוא צריך ללבוש בגדים אדומים ולחשוב על הספרות באותיות אדומות. אם הוא רוצה להשיג חסד הוא צריך לעשות אותו הדבר בלבן. דוגמא לזה רואים בכוהנים. התפקיד שלהם הייה לשדר כוח מצד החסד ולכן הם לבשו לבן. ביום כיפור גם הכהן הגדול הוריד את לבוש הזהב שלו (הקשור לדין) ולבש לבן. אותו עקרון תופש גם לגבי קמעות כפי שידעו זאת המגידים. צבע משמש כערוץ לאנרגיה גבוהה. האלכימאים נהגו להניח צינורות עם מים זורמים לפני אדם שסבל מנדודי שינה בכדי לעורר אצלו את המרה הלבנה האחראית על שינה. הנפש יכולה להניע את הרוח, והרוח בתורה יכולה להניע את הנשמה. הנשמה יכולה לעלות במדרגות עד למקור ולהיות מונעת על ידי מה שהיא מדמיינת.

בזוהר הקדוש, ספר היסוד של הקבלה מופיעים מספר התייחסויות לצבעים: ראשית דבר יש התייחסות לקשת, שלהזכירנו היא האות לברית שבין אלוהים לבן הארץ, הברית שניתנה לאחר המבול: אומר רבי יוסי הגלילי: .."שהקשת אינה באה אלא להגן על העולם, בדומה למלך שבכל פעם שבנו חטא, והמלך רואה המלכה, מסתלק הכעס מבנו. שכתוב, וראיתיה לזכור ברית עולם, וע"כ לא נראה הקשת אלא כדי להגן על העולם.... שאינה מתגלה אלא בלבוש המלכות היקר... שואל, וכי בגלות, שהקב"ה מתרחק מן המלכה, ואיך מתלבשת המלכה בלבוש מלכות בגלות, ומשיב, לא. שאין לה בגלות לבוש מלכות. אבל בגלות לבושה של קדרות, דהיינו שחרות, והיא אמרה, אל תראוני שאני שחררת."

זאת אומרת, שלפי הזהר, הלבוש השחור שלובשים החרדים הוא לבוש של גלות. אך המקובלים מסוגלים להחליף את הלבוש הזה בלבוש אחר: ממשיך הזהר ואומר: "אם יש צדיק שזכותיו ומעשיו הם להאיר את המלכות ולהפשיט ממנה לבושי השחרות של פשט בלי סוד, ולקשט אותה בלבושים של צבעים המאירים את סודות התורה, מה כתוב בו, וראיתיה לזכור ברית עולם, וראיתיה, היינו בסודות המאירים של התורה, כי אור נקרא רז, כלומר, אור בגימטריה רז, וע"כ אור רומז על רזי התורה."

הרמ"ק – רבי משה קורדובה. בסיפרו "פרדס רימונים" השער התשיעי נקרא השער של הצבעים, והוא כותב בו כך:

בהרבה מקומות בקבלה ובזוהר אנחנו מוצאים מקבילות של צבעים לספירות, צריך לא להבין מקבילה זו כפשוטה, הצבעים מצביעים על התוצאות שמשודרות לשורשים הגבוהים, למשל, הצבע הקורן מהספירה גבורה הוא אדום, כל דבר אדום נובע מהכוח של השורש הזה. בדומה, הצבע הלבן מצוין שלוה וחסד וקשור לספירה של חסד. הצבעים מצביעים אלגורית על התוצאה והפעולה של הספירות. הדינמיקות של הספירות יכולות להרמז על ידי יחסי הגומלין של צבע. הצבעים הם שימושיים בהעברת השפעה של ספירה נתונה. וכך, אומר הרמ"ק אם אתה רוצה להעביר השפעה של חסד ולקרוא להשפעה של חסד, חשוב על הצבע הלבן, ואף לבש לבן. אם אתה רוצה להעביר השפעה של דין, להגיע להחלטות נכונות, ולקרוא להשפעה של דין, חשוב על הצבע האדום, ואף לבש בגדים אדומים. דוגמא לכך נותן הרמ"ק בבגדיו של הכהן הגדול בבית המקדש בירושלים. הכהן הגדול היה לבוש בדרך כלל בבגדי זהב, שקשור לאדום, שהראו את תפקידו, ועזרו לו בתפקידו, בדיון, אולם ביום כיפור הוא הייה פושט את בגדיו אלו ולובש בגדים לבנים, מכיוון שביום כיפור השפעה הרצויה הייתה השפעה של רחמים – חסד, כל הטקס ביום כיפור היה בבגדים לבנים.

הצבעים הקשורים לספירות לפי הרמ"ק הם כדלהלן: (לפי הסדר מלמעלה למטה)

כתר – לבן בלתי נראה מסנוור.

חוכמה – צבע שכולל את כל הצבעים

בינה – צהוב וירוק

חסד – לבן וכסף

גבורה – אדום וזהב

תיפארת – צהוב וסגול

נצח – וורוד בהיר

הוד – וורוד כהה

יסוד – כתום

מלכות – כחול